KWALIFIKACYJNE KURSY ZAWODOWE - nowa forma zdobywania kwalifikacji zawodowych (część I)

Autor: Renata Koczkodaj CDR Brwinów

Zgodnie z nowelizacją ustawy o systemie oświaty z dnia 19 sierpnia 2011 r. do sytemu szkolnictwa dla dorosłych wprowadzono nową formę kształcenia zawodowego – kwalifikacyjne kursy zawodowe (KKZ). Umożliwiają one uzyskanie lub uzupełnienie kwalifikacji zawodowych w danym zawodzie. Na kwalifikacyjnych kursach zawodowych osoby dorosłe mogą uzyskać kwalifikacje zawodowe i dyplom technika w danym zawodzie.

Definicja kwalifikacyjnego kursu zawodowego określona została w art. 3 pkt 20 ustawy o systemie oświaty w brzmieniu nadanym *ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.*

Kwalifikacyjny kurs zawodowy to pozaszkolna forma kształcenia ustawicznego, której program nauczania uwzględnia podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji. Jego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie tej kwalifikacji.

Dotychczas funkcjonujący w Polsce system kształcenia zawodowego spotykał się z licznymi zarzutami dotyczącymi m.in.: jego monolityczności (przejawiającej się w mało elastycznych formach kształcenia zawodowego realizowanego przede wszystkim w szkołach ponadgimnazjalnych), niskiej efektywności, słabości powiązań z otoczeniem gospodarczym i, co się z tym wiąże, niedopasowaniem do potrzeb zmieniających się rynków pracy: krajowego, regionalnego i lokalnego. Odpowiedzią systemu oświaty na te zarzuty jest wdrażana od 1 września 2012 r. modernizacja kształcenia zawodowego z przesłaniem, że do kwalifikacji i kompetencji wymaganych na rynku pracy można dochodzić różnymi drogami, poprzez kształcenie w trybie szkolnym i pozaszkolnym, formalnym, nieformalnym i pozaformalnym, a wiedza i nabyte umiejętności muszą być aktualizowane przez całe życie.

Kierunki zmian w kształceniu zawodowym i ustawicznym określone zostały w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, opublikowanej w Dzienniku Ustaw Nr 205, poz. 1206. Wprawdzie osoby dorosłe mogą, tak jak dotychczas, uzyskiwać lub podwyższać poziom wykształcenia w szkole podstawowej dla dorosłych, gimnazjum dla dorosłych lub liceum ogólnokształcącym dla dorosłych, ale nowym rozwiązaniem, istotnym z punktu widzenia funkcjonowania na rynku pracy, jest możliwość uzyskiwania lub uzupełniania kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych, w elastycznym systemie kształcenia ustawicznego wpisanego w system oświaty i ściśle powiązanego ze szkolnictwem zawodowym.

Ukończenie kursu umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, w zakresie danej kwalifikacji, przeprowadzanego przez okręgową komisję egzaminacyjną. Osoba, która ukończy kwalifikacyjny kurs zawodowy i zda egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji, otrzymuje świadectwo potwierdzające kwalifikacje w zawodzie.

Dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w określonym zawodzie będzie mogła otrzymać osoba, która posiada poziom wykształcenia wymagany dla danego zawodu (odpowiednio wykształcenie zasadnicze zawodowe lub średnie) oraz zda egzaminy z zakresu wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie, czyli posiada świadectwa potwierdzające uzyskanie kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie.

W kwalifikacyjnych kursach zawodowych mogą uczestniczyć wszystkie zainteresowane osoby bez względu na wykształcenie; jedynym wymaganiem jest **ukończenie 18 roku życia.**

Kwalifikacyjne kursy zawodowe to **BEZPŁATNA** forma uzyskania kwalifikacji zawodowych.

Kwalifikacyjne kursy zawodowe mogą organizować:

- **publiczne szkoły** prowadzące kształcenie zawodowe **w zakresie zawodów, w których kształcą**;
- **niepubliczne szkoły posiadające uprawnienia szkół publicznych**, prowadzące kształcenie zawodowe w **zakresie zawodów, w których kształcą**;
- publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego;
- instytucje rynku pracy, wymienione w art. 6 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, **prowadzące działalność edukacyjno-szkoleniową**;
- podmioty prowadzące działalność oświatową, o której mowa w art. 83a ust. 2 ustawy o systemie oświaty, tj. osoby prawne i fizyczne prowadzące działalność oświatową, **nieobejmującą prowadzenia szkoły, placówki lub zespołu**, podejmowaną na zasadach określonych w przepisach *ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*.

Nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego obejmuje 200 zawodów, w ramach których wyodrębniono 252 kwalifikacje. Dla kwalifikacji wyodrębnionych w 161 zawodach klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego przewiduje możliwość prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Szkoły publiczne i niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych prowadzące kształcenie zawodowe mogą organizować kwalifikacyjne kursy zawodowe wyłącznie w zakresie zawodów, w których kształcą.

Kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych może być prowadzone jako **stacjonarne lub zaoczne**, przy czym kształcenie prowadzone w formie stacjonarnej musi odbywać się co najmniej przez trzy dni w tygodniu, natomiast kształcenie w formie zaocznej co najmniej raz na dwa tygodnie przez dwa dni.

Minimalna liczba godzin kształcenia na kwalifikacyjnym kursie zawodowym jest równa minimalnej liczbie godzin kształcenia zawodowego określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodach dla danej kwalifikacji. Podany w podstawie programowej wymiar godzin dotyczy kursu realizowanego w formie stacjonarnej. W przypadku kwalifikacyjnego kursu zawodowego realizowanego w formie zaocznej minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego nie może być mniejsza niż 65% minimalnej liczby godzin kształcenia zawodowego określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodach dla danej kwalifikacji. Uregulowanie to zostało wprowadzone rozporządzeniem *zmieniającym rozporządzenie w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych*.

Kwalifikacyjne kursy zawodowe mogą być także organizowane z **wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość**, wtedy organizator zobowiązany jest zapewnić:

- dostęp do oprogramowania, które umożliwia synchroniczną i asynchroniczną interakcję między słuchaczami lub uczestnikami a osobami prowadzącymi zajęcia;
- materiały dydaktyczne przygotowane w formie dostosowanej do kształcenia prowadzonego z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość;
- bieżącą kontrolę postępów w nauce słuchaczy lub uczestników, weryfikację ich wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, w formie i terminach ustalonych przez podmiot prowadzący kształcenie;
- bieżącą kontrolę aktywności osób prowadzących zajęcia.

Dodatkowe uwarunkowania związane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość związane są z obowiązkiem zorganizowania szkolenia dla słuchaczy

kwalifikacyjnych kursów zawodowych przed rozpoczęciem zajęć prowadzonych tymi metodami i technikami, a ponadto metody te i techniki nie mogą być stosowane w przypadku zaliczenia kursu.

Wymiar godzin zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość określa podmiot prowadzący kształcenie ustawiczne z wykorzystaniem tych metod i technik. Należy jednak podkreślić, że **zajęcia praktyczne i laboratoryjne nie mogą być realizowane z ich wykorzystaniem.**

Liczba słuchaczy uczestniczących w kwalifikacyjnym kursie zawodowym prowadzonym przez publiczne szkoły, placówki lub ośrodki **wynosi co najmniej 20**. Za zgodą organu prowadzącego liczba słuchaczy może być mniejsza niż 20.

Uregulowania określone w rozporządzeniu *w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych* pozostawiają organizatorom kwalifikacyjnych kursów zawodowych dużą swobodę. W ich kompetencji pozostaje między innymi ustalenie daty rozpoczęcia i zakończenia kursu. Nie ma także przeszkód prawnych, by kwalifikacyjny kurs zawodowy rozpoczynał się lub kończył w trakcie trwania semestru albo był kontynuowany w czasie ferii szkolnych. Organizatorów kwalifikacyjnych kursów zawodowych nie dotyczy także kolejność kwalifikacji określona w rozporządzeniu *w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego*. Takie kwestie jak: kolejność uruchomienia kursów czy prowadzenie ich równolegle, zależy wyłącznie od uwarunkowań lokalnych (od liczby kandydatów oraz możliwości organizacyjnych, kadrowych, itp.). Istotne może się okazać zharmonizowanie terminu kursu z terminem przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikację.

Warunkiem uzyskania dyplomu jest potwierdzenie wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie oraz posiadanie odpowiedniego poziomu wykształcenia. W przypadku zawodu nauczanego na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej jest to wykształcenie zasadnicze zawodowe, natomiast w przypadku zawodu „technikalnego" jest to wykształcenie średnie.

Finansowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych

Środki finansowe na prowadzenie kwalifikacyjnych kursów zawodowych przez publiczne szkoły i placówki, dla których organem prowadzącym są jednostki samorządu terytorialnego, zostały uwzględnione w części oświatowej subwencji ogólnej. W rozporządzeniu w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego wprowadzono dla nich odrębną wagę. Wysokość tych środków dla poszczególnych jednostek samorządu określana jest na podstawie liczby słuchaczy wykazanej w Systemie Informacji Oświatowej na dzień 30 września roku poprzedzającego rok, dla którego naliczana jest subwencja.

Prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego publiczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe oraz publiczne placówki (centra kształcenia ustawicznego, centra kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego) mogą także, za zgodą organu prowadzącego, organizować kwalifikacyjne kursy zawodowe na zamówienie:

- pracodawców,
- powiatowych urzędów pracy.

kwalifikacyjne kursy zawodowe szkoły publiczne prowadzone przez osobę fizyczną lub osobę prawną niebędącą jednostką samorządu terytorialnego oraz prowadzące kwalifikacyjne kursy zawodowe szkoły niepubliczne posiadające uprawnienia szkół publicznych otrzymają dotację z budżetu powiatu na każdego słuchacza, który zdał egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji, jeśli spełnią następujące warunki:

- podadzą organowi właściwemu do udzielenia dotacji planowaną liczbę słuchaczy kursu nie później niż do dnia 30 września roku poprzedzającego rok udzielenia dotacji,
- udokumentują zdanie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji przez słuchaczy kursu, w terminie 30 dni od daty ogłoszenia wyników tego egzaminu przez okręgową komisję egzaminacyjną.

Wysokość tej dotacji na jednego słuchacza nie może być niższa niż kwota przewidziana na jednego słuchacza kwalifikacyjnego kursu zawodowego w części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Dotacja będzie wypłacana jednorazowo w terminie 30 dni od złożenia staroście właściwego powiatu przez osobę prowadzącą szkołę zaświadczenia o zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie danej kwalifikacji przez słuchaczy, którzy ukończyli kwalifikacyjny kurs zawodowy w tej szkole, wydanego przez okręgową komisję egzaminacyjną na wniosek osoby prowadzącej szkołę. Środki na wypłatę tych dotacji zostaną uwzględnione w części oświatowej subwencji ogólnej.

Źródłem finansowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych organizowanych przez podmioty inne niż publiczne szkoły i placówki prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego mogą być także:

- opłaty wnoszone przez słuchaczy kursu,
- opłaty wnoszone przez pracodawców, w przypadku kursów organizowanych na ich zamówienie,
- środki pochodzące z Funduszu Pracy, EFS lub programów UE.

Indywidualne ścieżki kształcenia –diagnoza kompetencji uczestników

W części I załącznika do rozporządzenia *w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach* określono, że „w procesie kształcenia zawodowego są podejmowane działania wspomagające rozwój każdego uczącego się, stosownie do jego potrzeb i możliwości, ze szczególnym uwzględnieniem **indywidualnych ścieżek edukacji i kariery**, możliwości **podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych** oraz zapobiegania przedwczesnemu kończeniu nauki". Należy zatem tak przygotować kwalifikacyjny kurs zawodowy, by mogły być uznane dotychczasowe drogi kształcenia każdego uczestnika kursu, by żaden z nich nie musiał powtarzać po raz kolejny uzyskanych wcześniej efektów kształcenia.

W rozporządzeniu *w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych* określono, że osoba podejmująca kształcenie na kwalifikacyjnym kursie zawodowym posiadająca:

1) *dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe lub inny równorzędny,*
2) *świadectwo uzyskania tytułu zawodowego, dyplom uzyskania tytułu mistrza lub inny równorzędny,*
3) *świadectwo czeladnicze lub dyplom mistrzowski,*
4) *świadectwo ukończenia szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe,*
5) *świadectwo ukończenia liceum profilowanego,*
6) *świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie,*
7) *zaświadczenie o ukończeniu kwalifikacyjnego kursu zawodowego*

– jest zwalniana, na swój wniosek złożony podmiotowi prowadzącemu kwalifikacyjny kurs zawodowy, z zajęć dotyczących odpowiednio treści kształcenia lub efektów kształcenia zrealizowanych w dotychczasowym procesie kształcenia, o ile sposób organizacji kształcenia na kwalifikacyjnym kursie zawodowym umożliwia takie zwolnienie.

23 stycznia 2015 r. w Warszawie zostało podpisane międzyresortowe porozumienie o współpracy na rzecz rozwoju kształcenia zawodowego. Dokument podpisali: Wicepremier, Minister Gospodarki Janusz Piechociński, Minister Edukacji Narodowej Joanna Kluzik-

Rostkowska, Wiceminister Pracy i Polityki Społecznej Jacek Męcina oraz Wiceminister Skarbu Państwa Rafał Baniak.

Podpisane porozumienie ma na celu m.in. aktywizowanie szkół zawodowych do dostosowywania prowadzonego przez nie kształcenia ogólnego i zawodowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki, a także zachęcanie pracodawców do włączania się w proces kształcenia zawodowego w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach i szkołach policealnych między innymi poprzez:

- udział w opracowywaniu podstaw programowych dla zawodów,
- przyjmowanie uczniów na praktyczną naukę zawodu,
- uczestnictwo w egzaminach potwierdzających kwalifikacje w zawodzie,
- tworzeniu zadań egzaminacyjnych.

Począwszy od 2012 roku osoby dorosłe mogą zdobywać kwalifikacje zawodowe na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Kursy te zostały wprowadzone jako element reformy szkolnictwa zawodowego, która w dużej mierze dotyczy kształcenia dorosłych - od 2012 r. likwidowane są zasadnicze szkoły zawodowe i technika dla dorosłych oraz wiele zawodów w szkołach policealnych. Od 2013 r. likwidowane są też technika uzupełniające dla dorosłych. Kształcenie zawodowe dorosłych w formach szkolnych zostaje zastąpione kształceniem kursowym, bardziej odpowiednim dla edukacji ustawicznej.

Każdy z zawodów ujętych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, został podzielony na kwalifikacje (od jednej do trzech), które można zdobyć w zasadniczej szkole zawodowej, technikum lub szkole policealnej, **a także na kwalifikacyjnych kursach zawodowych** (osoby dorosłe). **Na kursach można zdobyć jedną lub wszystkie kwalifikacje dla danego zawodu**. Aby otrzymać dyplom w zawodzie należy zdać egzaminy w zakresie wszystkich kwalifikacji dla danego zawodu oraz ukończyć właściwą szkołę ponadgimnazjalną. W przypadku, gdy zawód ma tylko jedną kwalifikację, ukończenie jednego kursu kwalifikacyjnego i zdanie egzaminu oznacza zdobycie kwalifikacji w danym zawodzie. Przykłady zawodów, które można zdobyć na jednym kursie kwalifikacyjnym to: technik administracji, technik ochrony fizycznej osób i mienia, florysta, fotograf, kucharz, fryzjer, sprzedawca, ogrodnik, lakiernik, krawiec, mechanik pojazdów samochodowych.

Kursy organizowane są w publicznych szkołach ponadgimnazjalnych, w dogodnych terminach: wieczorowo lub zaocznie. Są bezpłatne. Zajęcia prowadzone są w nowocześnie wyposażonych pracowniach, laboratoriach i warsztatach przez wykwalifikowaną kadrę nauczycieli teoretycznej i praktycznej nauki zawodu.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie

Egzamin zawodowy, czyli egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie, jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiadomości i umiejętności z zakresu jednej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie.

Zakres wiedzy i umiejętności dla każdej kwalifikacji został ustalony w podstawie programowej kształcenia w zawodach.

Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikowała informatory dotyczące egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, które zawierają m.in. przykładowe pytania i zadania.

Uczniowie i słuchacze składają deklaracje przystąpienia najpóźniej na 4 miesiące przed terminem egzaminu. Natomiast osoby przystępujące do egzaminu w trybie eksternistycznym składają wniosek o dopuszczenie do egzaminu do 31 stycznia (jeśli zamierzają przystąpić do egzaminu w danym roku) lub do 30 września (jeśli zamierzają przystąpić w roku kolejnym).

Egzamin zawodowy składa się z **części pisemnej** i **części praktycznej.** Część pisemna trwa **60 minut** i przeprowadzana jest w formie testu składającego się z **40 zadań zamkniętych**, zawierających **cztery odpowiedzi do wyboru**, z których tylko jedna jest prawidłowa. Część pisemna może być zdawana z wykorzystaniem wydrukowanych papierowych arkuszy egzaminacyjnych lub przy komputerze.

Część praktyczna trwa nie krócej niż 120 minut i nie dłużej niż 240 minut i jest przeprowadzana w formie testu praktycznego, polegającego na wykonaniu przez zdającego zadania egzaminacyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym na stanowisku egzaminacyjnym. Czas trwania części praktycznej egzaminu zawodowego dla konkretnej kwalifikacji określony jest w informatorze . Dodatkowo na zapoznanie się z treścią zadania egzaminacyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym oraz z wyposażeniem stanowiska egzaminacyjnego zdający ma 10 minut, których nie wlicza się do czasu trwania części praktycznej egzaminu zawodowego.

Egzamin jest bezpłatny dla uczniów i słuchaczy.

W przypadku absolwentów opłata w wysokości 171 za cały egzamin zł jest pobierana w przypadku trzeciego i kolejnego podejścia.

Osoby przystępujące do egzaminu zawodowego w trybie egzaminu eksternistycznego wnoszą opłatę w wysokości 171 zł za cały egzamin. W przypadku powtarzania tylko jednej części egzaminu eksternistycznego, opłata wynosi 57 zł za część pisemną i 114 zł za część praktyczną.

Aby zdać egzamin potwierdzający kwalifikację w danym zawodzie, należy uzyskać:

- **z części pisemnej – co najmniej 50% punktów** możliwych do uzyskania (czyli minimum 20 punktów), oraz
- **z części praktycznej – co najmniej 75% punktów** możliwych do uzyskania.

Wynik egzaminu zawodowego ustala i przekazuje komisja okręgowa.

Zdający, który zdał egzamin potwierdzający kwalifikację w danym zawodzie, otrzymuje **świadectwo potwierdzające kwalifikację w zawodzie**, wydane przez komisję okręgową.

Osoba, która posiada świadectwa potwierdzające wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w danym zawodzie oraz posiada odpowiedni poziom wykształcenia otrzymuje **dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe**. Na wniosek absolwenta do dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe dołącza się **Europass** – Suplement do Dyplomu Potwierdzającego Kwalifikacje Zawodowe, który stanowi uzupełnienie informacji zawartych w dyplomie i ma za zadanie ułatwić ich lepsze zrozumienie, przede wszystkim przez pracodawców i instytucje zagraniczne. Dyplomy i suplementy do dyplomów wydają okręgowe komisje egzaminacyjne.